

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ	Νικόλαος Μπεζαντάκος , Καθηγητής του Παν/μίου Αθηνών Ευαγγελία Αστυρακάκη , Φιλολόγος, Εκπαιδευτικός Β'θμιας Εκπαίδευσης Μαρία Γαλάνη-Δράκου , Φιλολόγος Βασίλειος Χαραλαμπάκος , Φιλολόγος
ΚΡΙΤΕΣ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ	Σταύρος Τσιτσιρίδης , Αναπληρωτής Καθηγητής του Παν/μίου Πατρών Λοΐζος Λοΐζου , Σχολικός Σύμβουλος Αναστασία Παπάζογλου , Φιλολόγος, Εκπαιδευτικός Β'θμιας Εκπαίδευσης
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ	Δημήτριος Καλανδράνης , Σκιτσογράφος
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ	Σπυρίδων Καράμπαλης , Φιλολόγος
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ	Σωτήριος Γκλαβάς , Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ	Κωνσταντίνος Ναστούλης , Φιλολόγος, Εκπαιδευτικός Β'θμιας Εκπαίδευσης
ΕΞΩΦΥΛΛΟ	Η σκεπτόμενη Αθηνά (ανάγλυφο του 470-450 π.Χ., Μουσείο Ακροπόλεως)
ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ	ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΙΒΑΝΗ

Γ' Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 / Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:
«Αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
Δημήτριος Γ. Βλάχος
Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ
Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή νέων βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Γυμνάσιο»

Επιστημονικοί Υπεύθυνοι Έργου
Αντώνιος Σ. Μπομπέτσης
Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
Γεώργιος Κ. Παληός
Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Αναπληρωτές Επιστημονικοί Υπεύθυνοι Έργου
Ιγνάτιος Ε. Χατζηευστρατίου
Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
Γεώργιος Χ. Πολύζος
Πάρεδρος ε.θ. του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Νικόλαος Μπεζαντάκος – Ευαγγελία Αστουρακάκη
Μαρία Γαλάνη-Δράκου – Βασίλειος Χαραλαμπάκος

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	7
ΕΝΟΤΗΤΑ 1	8
Η Ελένη και η καταστροφή της Τροίας (Ἡρόδοτος, <i>Ἱστορίη</i> 2.120 [διασκευή])	
Α. Κείμενο	
Β. Επανάληψη ύλης Ετυμολογίας Β' Γυμνασίου	
Γ. Επανάληψη ύλης Γραμματικής – Σύνταξης Β' Γυμνασίου	
ΕΝΟΤΗΤΑ 2	14
Θυσία για την πατρίδα (Λυσίας, <i>Ἐπιτάφιος τοῖς Κορινθίων βοηθοῖς</i> 79-81)	
Α. Κείμενο	
Β. Λεξιλογικά – Ετυμολογικά: Ουσιαστικά παράγωγα από ρήματα	
Γ1. Γραμματική: Παραθετικά επιθέτων και επιρρημάτων	
Γ2. Σύνταξη: Οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί – Χρήσεις των πλάγιων πτώσεων	
ΕΝΟΤΗΤΑ 3	22
Η κατοχή της εξουσίας δεν εγγυάται την ευτυχία (Ξενοφῶν, <i>Ἰέρων</i> 4.6-9)	
Α. Κείμενο	
Β. Λεξιλογικά – Ετυμολογικά: Ουσιαστικά παράγωγα από επίθετα και από άλλα ουσιαστικά	
Γ. Γραμματική: Τα συνηρημένα ρήματα – Η πρώτη τάξη συνηρημένων (-άω, -ᾶ)	
ΕΝΟΤΗΤΑ 4	30
Τα πλεονεκτήματα της ειρήνης (Ἰσοκράτης, <i>Περὶ εἰρήνης</i> 19-21)	
Α. Κείμενο	
Β. Λεξιλογικά – Ετυμολογικά: Επίθετα παράγωγα από ρήματα	
Γ. Γραμματική: Η δεύτερη τάξη συνηρημένων (-έω, -ῶ)	
ΕΝΟΤΗΤΑ 5	38
Η ισονομία των πολιτῶν εγγύηση της δημοκρατίας (Ἰσοκράτης, <i>Κατὰ Λοχίτου</i> 18-21)	
Α. Κείμενο	
Β. Λεξιλογικά – Ετυμολογικά: Επίθετα παράγωγα από ονόματα	
Γ. Γραμματική: Η τρίτη τάξη συνηρημένων (-όω, -ῶ)	
ΕΝΟΤΗΤΑ 6	44
Η μουσική εξημερώνει (Πολύβιος, <i>Ἱστορίαι</i> 4.20.4-21.1)	
Α. Κείμενο	
Β. Λεξιλογικά – Ετυμολογικά: Παραγωγή ρημάτων	
Γ. Γραμματική: Ο αόριστος β' – Κλίση ουσιαστικῶν γυνή και παῖς – Οριστική ή επαναληπτική αντωνυμία	
ΕΝΟΤΗΤΑ 7	54
Η επιστήμη στην υπηρεσία της άμυνας του κράτους (Πλούταρχος, <i>Μάρκελλος</i> 14.12-15)	
Α. Κείμενο	
Β. Λεξιλογικά – Ετυμολογικά: Λέξη κλιτή ως α' συνθετικό	
Γ. Γραμματική: Μέλλοντας και αόριστος ενρινόληκτων και υγρόληκτων ρημάτων – Κλίση ουσιαστικῶν ναῦς και χεῖρ	
ΕΝΟΤΗΤΑ 8	62
Ἐνα παράδειγμα σεβασμοῦ προς τους γονεῖς (Λυκοῦργος, <i>Κατὰ Λεωκράτους</i> 95-96)	
Α. Κείμενο	
Β. Λεξιλογικά – Ετυμολογικά: Λέξη άκλιτη ως α' συνθετικό	
Γ1. Γραμματική: Παθητικοί χρόνοι – αυτοπαθητικές αντωνυμίες	
Γ2. Σύνταξη: Το ποιητικό αίτιο και η παθητική σύνταξη	

ΕΝΟΤΗΤΑ 9	72
Οι νόμοι επισκέπτονται τον Σωκράτη στη φυλακή (Πλάτων, <i>Κρίτων</i> 50a-c)	
Α. Κείμενο	
Β. Λεξιλογικά – Ετυμολογικά	
Γ. Σύνταξη: Τα είδη του μορίου <i>άν</i> – Οι δευτερεύουσες προτάσεις της α.ε. – Είδη ονοματικών δευτερευουσών προτάσεων της α.ε.	
ΕΝΟΤΗΤΑ 10	82
Μια τιμητική εξορία ([Αίσχίνης], <i>Επιστολαί</i> 3.1-3)	
Α. Κείμενο	
Β. Λεξιλογικά – Ετυμολογικά	
Γ. Σύνταξη: Οι επιρρηματικές δευτερεύουσες προτάσεις (μέρος α')	
ΕΝΟΤΗΤΑ 11	88
Επικίνδυνες συμμαχίες (Ξενοφών, <i>Έλληνικά</i> 4.1.32-33)	
Α. Κείμενο	
Β. Λεξιλογικά – Ετυμολογικά	
Γ. Σύνταξη: Οι επιρρηματικές δευτερεύουσες προτάσεις (μέρος β')	
ΕΝΟΤΗΤΑ 12	94
Θεϊκές αδυναμίες (Λουκιανός, <i>Θεῶν διάλογοι</i> 1.1-2)	
Α. Κείμενο	
Β. Λεξιλογικά – Ετυμολογικά: Επαναληπτικές ασκήσεις	
Γ. Γραμματική – Σύνταξη: Επαναληπτικές ασκήσεις	
ΕΠΙΜΕΤΡΟ	101
I. Παράλληλα κείμενα	102
II. Το λεξιλόγιο των κειμένων	115
III. Τα ανώμαλα ρήματα των κειμένων	121
IV. Συγκεντρωτικοί πίνακες φαινομένων	124

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Με το βιβλίο της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας της Γ' Τάξης ολοκληρώνεται μια προσπάθεια ανανέωσης της ύλης και του τρόπου διδασκαλίας του μαθήματος που ξεκίνησε από την Α' τάξη του Γυμνασίου. Η συγγραφική ομάδα που ανέλαβε να υλοποιήσει αυτήν την προσπάθεια αισθάνεται την ικανοποίηση ότι ύστερα από επίπονες και γόνιμες αναζητήσεις, ακολουθώντας το Πρόγραμμα Σπουδών, κατέληξε σε μια πρόταση που θα κριθεί κατά τη διδακτική πράξη.

Και το βιβλίο αυτό, όπως και των προηγούμενων τάξεων, περιλαμβάνει κείμενα της αττικής διαλέκτου, κυρίως της κλασικής εποχής αλλά και μεταγενέστερα. Η θεματολογία των κειμένων, κατά κανόνα αυτούσιων, η παρουσίαση των γλωσσικών και μορφολογικών στοιχείων, και, τέλος, η ποικιλία και η διαβάθμιση των ερωτήσεων και ασκήσεων, διευκολύνει, πιστεύουμε, τους μαθητές να αντιληφθούν τη διαχρονική εξέλιξη της ελληνικής γλώσσας, να κατανοήσουν τις ρίζες της γλώσσας που μιλούν και να ολοκληρώσουν την πρώτη βασική επαφή με την αρχαία ελληνική γλώσσα.

Ο σκοπός συγγραφής των βιβλίων και των τριών Τάξεων του Γυμνασίου ελπίζουμε ότι θα έχει επιτευχθεί, αν οι διδάσκοντες αφενός μεταδώσουν στους μαθητές τις βασικές αρχές της γλώσσας και αφετέρου κινήσουν το ενδιαφέρον τους να μάθουν περισσότερο για την αρχαία ελληνική γλώσσα και για τα κείμενα που έχουν γραφεί σε αυτήν.

Η συγγραφική ομάδα

Η απαγωγή της Ελένης. Ο Πάρις κρατά από το χέρι την Ελένη, ενώ ο Έρωτας και η Πειθώ τη στεφανώνουν και η Αφροδίτη τούς ενθαρρύνει (αττικός ερυθρόμορφος σκύφος από τη Σουέσσοιλα, πόλη της Ιταλίας, 480 π.Χ., Μουσείο Καλών Τεχνών, Βοστώνη).

Η Ελένη και η καταστροφή της Τροίας

Α. Κείμενο

Ο Ηρόδοτος, προσπαθώντας να ερμηνεύσει την αντιπαλότητα Ασίας και Ευρώπης που οδήγησε στους Περσικούς πολέμους, αναφέρει την εκδοχή ότι αυτή ξεκίνησε από αρπαγές γυναικών. Ο Πάρις οδήγησε την Ελένη στην Τροία βέβαιος πως δεν επρόκειτο να τιμωρηθεί εξαιτίας της παλαιότερης αρπαγής της Μήδειας από τους Έλληνες. Όταν αυτοί απαίτησαν την επιστροφή της, σύμφωνα με την εκδοχή Αιγύπτιων ιερέων που παρατίθεται στο δεύτερο βιβλίο της *Ιστορίας*, οι Τρώες ισχυρίστηκαν ότι δε βρισκόταν στα χέρια τους, και επακολούθησε ο Τρωικός πόλεμος. Η καταστροφή της Τροίας παρουσιάζεται από τον ιστορικό ως θεϊκή βούληση, καθώς το θεϊον θέλησε να καταστήσει φανερό ότι τα σοβαρά αμαρτήματα (όπως η αγνωμοσύνη του Πάρι προς τον Μενέλαο που τον φιλοξενούσε) επισύρουν ολέθριες συνέπειες για αυτούς που τα διαπράττουν.

Εἰ ἐν Ἰλίῳ Ἑλένη ἦν, ἀπέδοντο ἂν αὐτὴν τοῖς Ἑλλησιν οἱ Τρωῆς, ἐκόντος γε ἢ ἄκοντος Ἀλεξάνδρου. Οὐ γὰρ δὴ οὕτω γε φρενοβλαβῆς ἦν ὁ Πριάμος οὐδὲ οἱ ἄλλοι Τρωῆς, ὥστε τοῖς σφετέροις σώμασι καὶ τοῖς τέκνοις καὶ τῇ πόλει κινδυνεύειν ἐβούλοντο, ὅπως Ἀλέξανδρος Ἑλένη συνοικῆ. Εἰ δέ τοι καὶ ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις ταῦτα ἐγίνωσκον, ἐπεὶ πολλοὶ μὲν τῶν ἄλλων Τρωῶν, μάλιστα δὲ οἱ αὐτοῦ υἱεῖς, ὁπότε συμμίσγοιεν τοῖς Ἑλλησιν, ἀπώλλυντο, Πριάμος, εἰ καὶ αὐτὸς Ἑλένη συνώκει, ἀπέδωκεν ἂν αὐτὴν Μενελάῳ, ἵνα αὐτὸς καὶ οἱ ὑπήκοοι αὐτοῦ ἀπαλλαγείεν τῶν παρόντων κακῶν. Ἄλλ' οὐ γὰρ εἶχον Ἑλένην ἀποδοῦναι οὐδὲ λέγουσιν αὐτοῖς τὴν ἀλήθειαν ἐπίστευον οἱ Ἑλληνες, ὡς μὲν ἐγὼ γνώμην ἀποφαίνομαι, τοῦ δαιμονίου παρασκευάζοντος ὅπως πανωλεθρία ἀπολόμενοι καταφανῆς τοῦτο τοῖς ἀνθρώποις ποιήσωσι, ὡς τῶν μεγάλων ἀδικημάτων μεγάλαι εἰσὶ καὶ αἱ τιμωρίαι παρὰ τῶν θεῶν.

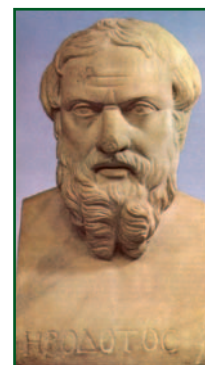
Ἡρόδοτος, *Ιστορίη* 2.120 (διασκευή)

Γλωσσικά σχόλια

τὸ Ἴλιον (και θηλ. ἢ ἴλιος) ἀπέδοντο ἄν (δυν. οριστ. αορ. ρ. ἀποδίδωμι)	η Τροία θα επέστρεφαν, θα έδιναν πίσω (πβ. ν.ε.: απόδοση, αποδοτικός)
έκων, έκοῦσα, έκόν ἄκων, ἄκουσα, ἄκων ὁ Ἀλέξανδρος	με τη θέληση (κάποιου) χωρίς τη θέληση κάποιου (πβ. ν.ε.: ακούσιος)
έκόντος γε ἢ ἄκοντος Ἀλεξάνδρου οὐ γὰρ δὴ οὕτω γε φρενοβλαβῆς ἦν ὁ Πρίαμος σφέτερος, σφετέρα, σφέτερον (γ' πρόσ. κτητ. αντων.) τοῖς ... σώμασιν καὶ τοῖς τέχνουσ καὶ τῇ πόλει κινδυνεύειν	ο Πάρις με ἢ χωρίς τη θέληση βέβαια του Αλεξάνδρου γιατί βέβαια δεν ήταν τόσο παράφρων ο Πρίαμος δικός, -ή, -ό τους (πβ. ν.ε.: σφετεριστής, σφετερίζομαι)
ὅπως συνοικῆ (υποτ. ενεστ. ρ. συνοικέω, συνοικῶ)	να θέτουν σε κίνδυνο τη ζωή τη δική τους και των παιδιών τους και την πόλη τους για να κατοικεί / ζει μαζί (πβ. ν.ε.: συνοικία, συνοικισμός)
τοι εἰ ταῦτα ἐγίγνωσκον ὁ υἱός, τοῦ υἱέος (κατά τη γ' κλίση) συμμίσγω	βέβαια αν είχαν αυτή τη γνώμη ο γιος (εδώ) συγκρούομαι
ἀπώλλυντο (οριστ. παρατ. ρ. ἀπόλλυμαι) συνώκει (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ. συνοικῶ) ἴνα... ἀπαλλαγεῖεν (ρ. ἀπαλλάττομαι) οὐ γὰρ εἶχον Ἑλένην ἀποδοῦναι οὐδὲ λέγουσιν αὐτοῖς τὴν ἀλήθειαν ἐπίστευον οἱ Ἕλληνες ὥς μὲν ἐγὼ γνώμην ἀποφαίνομαι τοῦ δαιμονίου παρασκευάζοντος (γεν. ἀπόλ. αιτιολ. μτχ.) ὅπως πανωλεθρία ἀπολόμενοι (μτχ. αορ. β' ρ. ἀπόλλυμαι) καταφανές τοῦτο τοῖς ἀνθρώποις ποιήσῃσι	χάνονταν, σκοτώνονταν (πβ. ν.ε.: όλεθρος, απώλεια) συγκατοικούσε για να απαλλαγούν διότι δεν είχαν την Ελένη, ώστε να την επιστρέψουν ούτε τους πίστευαν οι Έλληνες, παρόλο που αυτοί έλεγαν την αλήθεια όπως εγώ πιστεύω, κατά τη γνώμη μου επειδή ο θεός μηχανευόταν για να κάνουν με την ολοκληρωτική τους καταστροφή ολοφάνερο στους ανθρώπους αυτό

Ερμηνευτικά σχόλια

Εἰ ἐν Ἰλίῳ Ἑλένη ἦν, ἀπέδοντο ἄν αὐτὴν τοῖς Ἕλλησιν οἱ Τρῶες, ἐκόντος γε ἢ ἄκοντος Ἀλεξάνδρου: Ο Ηρόδοτος συνηθίζει να εκθέτει και τη δική του κρίση για την αλήθεια ή όχι των διηγήσεων που παραθέτει. Στην προκειμένη περίπτωση δηλώνει ότι πείστηκε από τους Αιγύπτιους ιερείς για την παρουσία της Ελένης στην Αίγυπτο και όχι στην Τροία και δικαιολογεί αυτή την εκτίμησή του. Η εκδοχή αυτή απαντά και σε άλλα έργα της αρχαίας ελληνικής γραμματείας, όπως στην *Ἑλένη* του Ευριπίδη και στην *Παλινοψία* του Σησιχόρου, ενώ ενέπνευσε και νεοέλληνες ποιητές, όπως τον Γ. Σεφέρη στο ποίημά του *Ἑλένη* (βλ. Επίμετρο). Σύμφωνα με μια άλλη εκδοχή, αυτή των Περσών, οι Τρῶες δεν αρνήθηκαν ότι είχαν στα χέρια τους την Ελένη, υποστήριξαν όμως ότι δεν ήταν υποχρεωμένοι να την επιστρέψουν, αφού και οι Έλληνες δεν υπέστησαν καμία συνέπεια για την αρπαγή της Μήδειας.

Ρωμαϊκό αντίγραφο προτομής του Ηροδότου. Το πρωτότυπο τοποθετείται στο α' μισό του 4ου αι. π.Χ. (Μητροπολιτικό Μουσείο Νέας Υόρκης).

Οὐ γὰρ δὴ οὕτω γε φρενοβλαβῆς ἦν ὁ Πριάμος οὐδὲ οἱ ἄλλοι Τρῶες, ὥστε τοῖς σφετέρους σώμασι καὶ τοῖς τέκνοις καὶ τῇ πόλει κινδυνεύειν ἐβούλοντο, ὅπως Ἀλέξανδρος Ἑλένη συνοικῆ: Ο Πριάμος, ο βασιλιάς της Τροίας, όπως και κάθε ηγέτης άξιός του τίτλου του, δε θα επέτρεπε να κινδυνεύσει ο λαός του μόνο και μόνο για να ικανοποιηθεί η επιθυμία του γιου του Αλεξάνδρου (Πάρι) να ζήσει με την Ελένη. Ο Ηρόδοτος εξηγεί με τη λογική τη μυθολογική-ποιητική παράδοση.

τοῦ δαιμονίου παρασκευάζοντος: Μια από τις βασικές ιδέες που διέπουν το ιστορικό έργο του Ηροδότου, με την οποία ερμηνεύει την εξέλιξη των γεγονότων στην ανθρώπινη ζωή και ιστορία, είναι η ενεργή παρέμβαση του θείου στα ανθρώπινα πράγματα, με σκοπό την αποκατάσταση της τάξης μεταξύ θεών και ανθρώπων. Έτσι, και το γεγονός της κατάληψης της Τροίας από τους Έλληνες παρουσιάζεται εδώ ως αποτέλεσμα της θείας βούλησης. Ο Ηρόδοτος κάνει λόγο για θεϊκό φθόνο που εκδηλώνεται, όταν ο άνθρωπος υπερβεί κάποια όρια. Το έγκλημα, κατά τον Ηρόδοτο, δε μένει ατιμώρητο.

Μενέλαος και Ελένη (περ. 600 π.Χ., Αρχαιολογικό Μουσείο Σπάρτης)

Χάλκινο αγαλματίδιο των αρχών του 7ου αι. π.Χ. που πιθανότατα αναπαριστά την Ελένη. Βρέθηκε στο Μενελάιο, το ιερό του Μενελάου στην αρχαία Θεράπνη της Λακωνίας, όπου ο Πανσανίας αναφέρει ότι βρισκόταν ο κοινός τάφος του Μενελάου και της Ελένης. Είναι ίσως το παλαιότερο γυναικείο αγαλματίδιο της ελληνικής τέχνης (Αρχαιολογικό Μουσείο Σπάρτης).

Ερωτήσεις

1. Πώς τεκμηριώνει ο Ηρόδοτος την άποψη ότι η Ελένη δε βρισκόταν στην Τροία;
2. Πού αποδίδει ο Ηρόδοτος την αδυναμία των Τρώων να πείσουν τους Έλληνες ότι η Ελένη δε βρισκόταν στα χέρια τους;
3. Με ποιο κίνητρο παρεμβαίνει το θεϊον στη διαμάχη Ελλήνων και Τρώων σύμφωνα με τον Ηρόδοτο;
4. Να αναζητήσετε στην *Όδύσσεια* περιπτώσεις τιμωρίας θνητών από θεούς. Διακρίνετε διαφορές μεταξύ Ομήρου και Ηροδότου στον τρόπο παρέμβασης του θείου;
5. Πώς αντιμετωπίζονται τα ανθρώπινα σφάλματα από τον Θεό σύμφωνα με τη διδασκαλία του Χριστού;

Η Άννα Συνοδινού ως Ελένη με τον Χορό των γυναικών σε παράσταση της ομώνυμης τραγωδίας του Ευριπίδη από το Εθνικό Θέατρο (1962)

B. Επανάληψη ύλης Ετυμολογίας Β' Γυμνασίου

1. Να σχηματίσετε ουσιαστικά ή επίθετα της α.ε. χρησιμοποιώντας τα παρακάτω συνθετικά μέρη:

σύν + ἔχω	→ (ουσ.)	_____
ὑπέρ + μέγεθος	→ (επίθ.)	_____
λόχος + ἄγω	→ (ουσ.)	_____
ναῦς + ἄρχω	→ (ουσ.)	_____
ἐπί + οὐρανός	→ (επίθ.)	_____
βαρῦς + θυμός	→ (επίθ.)	_____
ἴσος + βάρος	→ (επίθ.)	_____
ἄξιος + θαυμάζω	→ (επίθ.)	_____
διά + γράφω	→ (ουσ.)	_____

2. Να δοθούν παράγωγα της α.ε. από τις παρακάτω σύνθετες λέξεις. Να εξετάσετε επιπλέον ποια από αυτά χρησιμοποιούνται στη ν.ε. με την ίδια ή παρόμοια σημασία:

ρήματα	ουσιαστικά	ρηματικά επίθετα σε -τος ή -τέος
ἀτυχής →	εὐγενής →	διαβαίνω →
εὐεργέτης →	ἀμελής →	προτιμῶ →
οἰκοδόμος →	ἀντιγράφω →	ἀποδέχομαι →
ἀσθενής →	ἄτακτος →	ἐκλέγω →

3. Να χωρίσετε τις παρακάτω λέξεις σε κατηγορίες ανάλογα με το μέρος του λόγου στο οποίο ανήκει το α' συνθετικό τους (λέξη κλιτή: ουσιαστικό, επίθετο, ρήμα / λέξη ἀκλιτή: επίρρημα, πρόθεση, μόριο) και στη συνέχεια να γράψετε τα συνθετικά τους μέρη:

ἡ ἀποβολή, ἡ συγγραφή, ὁ συναγερμός, ὁ εὐγενής, ὁ ἐπιθετικός, ὁ φιλαλήθης, ὁ λιθοβόλος, ὁ δύσβατος, ἡ εὐπρεπής, ἡ διακοπή

4. Να αναλυθούν οι σύνθετες λέξεις στα συνθετικά μέρη τους:

χειροποίητος	→	_____	μισάνθρωπος	→	_____
λιθοτόμος	→	_____	κακοδαίμων	→	_____
πολύκαρπος	→	_____	δίδραχμον	→	_____
ἀκρόπολις	→	_____	δημοκρατία	→	_____

5. Ποια η μεταφορική σημασία των λέξεων *λιμνή, λάμπω, όδος, λευκός, ύφαινω, φάος-φώς* στη ν.ε.;

Γ. Επανάληψη ύλης Γραμματικής – Σύνταξης Β' Γυμνασίου

1. Να κλίνετε τη φράση *των παρόντων κακων* και στους δύο αριθμούς.
2. Να βρείτε τα τριτόκλιτα επίθετα του κειμένου και να γράψετε την ονομαστική ενικού των τριών γενών τους.
3. Να συμπληρώσετε τον πίνακα με τους τύπους των ρημάτων στα πρόσωπα της ευκτικής των χρόνων που ζητούνται:

ρήμα	πρόσωπο	ενεστώτας	αόριστος	παρακείμενος
<i>κινδυνεύω</i>	γ' εν.			
<i>λύω</i>	γ' πληθ.			
<i>γράφω</i>	β' εν.			
<i>νομίζω</i>	α' πληθ.			

4. Να γράψετε τη γενική και δοτική ενικού και πληθυντικού των παρακάτω ουσιαστικών:

	γεν. εν.	δοτ. εν.	γεν. πληθ.	δοτ. πληθ.
<i>ὁ γραφεύς</i>				
<i>ἡ δρᾶσις</i>				
<i>τὸ πρᾶγμα</i>				
<i>ὁ πατήρ</i>				
<i>ὁ ρήτωρ</i>				
<i>ὁ σωτήρ</i>				
<i>ἡ χελιδών</i>				
<i>ὁ Ἕλλην</i>				
<i>οἱ Τρῶες</i>				

5. Να μεταφέρετε τα ρήματα στους τύπους που ζητούνται:

<i>βλάπτω</i>	α' πληθ. οριστ. αορ. ε.φ.	
<i>παρέχω</i>	γ' εν. υποτ. ενεστ. ε.φ.	
<i>πράττω</i>	β' εν. ευκτ. ενεστ. ε.φ.	
<i>ἀκούω</i>	β' πληθ. προστ. ενεστ. μ.φ.	
<i>κομίζω</i>	γ' πληθ. οριστ. παρακ. μ.φ.	

6. Να βρείτε τα απαρέμφατα των παρακάτω φράσεων και να τα αναγνωρίσετε συντακτικά:

- α. *Δοκεῖ μοι διαφέρειν ἀνήρ των ἄλλων ζώνων.*
- β. *Ὅμοιογεῖται τὴν πόλιν ἡμῶν ἀρχαιοτάτην εἶναι.*
- γ. *Ὅμηρος ἔφη ποιμένα λαῶν εἶναι τὸν ἀγαθὸν στρατηγόν.*
- δ. *Συμβουλευέω ὑμῖν τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐκποδὸν ποιεῖσθαι (= να απομακρύνετε).*

7. Να εντοπίσετε τις μετοχές των παρακάτω φράσεων και να τις αναγνωρίσετε συντακτικά:

- α. Σωκράτης φανερός ἦν θεραπεύων τοὺς θεοὺς μάλιστα τῶν ἄλλων ἀνθρώπων.
- β. Οὐδενὸς ἀντιπάλου παρόντος ἐνόμισε καταπραῖσαι ἄν (= ὅτι θα μπορούσε να καταφέρει) τι τῆ πόλει ἀγαθόν.
- γ. Δίκαια λέγοντες πολλοὶ ἄδικα ποιοῦσιν.
- δ. Τῇ ἐπιούσῃ νυκτί (= την επόμενη νύχτα) ἔφθασαν παρελθόντες (= πρόλαβαν να ξεπεράσουν) τὴν τῶν Ἀθηναίων οἰκοδομίαν.
- ε. Ἀθηναῖοι ἀπέπλευσαν εἰς Νάξον καὶ Κατάνην διαχειμιάσοντες (= για να ξεχειμωνιάσουν).

8. Στις παρακάτω φράσεις να επισημάνετε και να χαρακτηρίσετε τους τρόπους σύνδεσης (παρατακτική, υποτακτική) ὀρων ή προτάσεων:

- α. Χρήμασιν οὐ μόνον δικαίως ἀλλὰ καὶ ἐλευθερίως ἐχρήτητο.
- β. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπυνθάνοντο ὅτι αἱ νῆες ἐν Κερκύρα ἤδη εἰσὶ τῶν Πελοποννησίων.
- γ. Φημί δεῖν ἐκείνους μὲν ἀπολέσθαι (= να θανατωθούν), ὅτι ἠσέβησαν, ἐμὲ δὲ σώξασθαι, ὅτι μηδὲν ἡμάρτηκα (= δεν ἔχω διαπράξει καμία αδικία).
- δ. Οὐδεὶς ἄν ὄνειδίσειε (= δε θα κοροΐδευε) τυφλῶ, ἀλλὰ μᾶλλον ἐλεῆσαι (= θα τον λυπόταν).

9. Στις παρακάτω φράσεις να επισημάνετε και να χαρακτηρίσετε τους ομοιόπτωτους και ετερόπτωτους ονοματικούς προσδιορισμούς:

- α. Τούτῳ πολλοὶ τῶν νεωτέρων προσέχουσι τὸν νοῦν (= στρέφουν την προσοχή τους).
- β. Πᾶσιν ἀνθρώποις ὁ πᾶς χρόνος οὐχ ἰκανός (= αρκετός) λόγον ἴσον παρασκευάσαι τοῖς τούτων ἔργοις.
- γ. Τύραννος ἐναντίος ἐλευθερία καὶ νόμῳ ἐστίν.
- δ. Οὗτος οὖν ὁ ταῦτα ποιήσας θανάτῳ τῷ ἀλγίστῳ (= με τον πιο επώδυνο) ἀπόλετο, λιμῶ.
- ε. Ἀρίστανδρος, ἀνὴρ Τελμισσεύς, μάντις, θαρρεῖν (= να ἔχει θάρρος) ἐκέλευσεν Ἀλέξανδρον.
- στ. Ἐξέτασιν καὶ δοκιμασίαν ποιεῖται τοῦ Φεραίων ἵππικου.
- ζ. Πολλῶν χρημάτων κρείττων (= ανώτερος) ὁ παρὰ τοῦ πλήθους ἔπαινος.
- η. Ἠδίστη τῇ γλώττῃ ἀπεκρίνατο (= απάντησε με πολύ γλυκά λόγια).

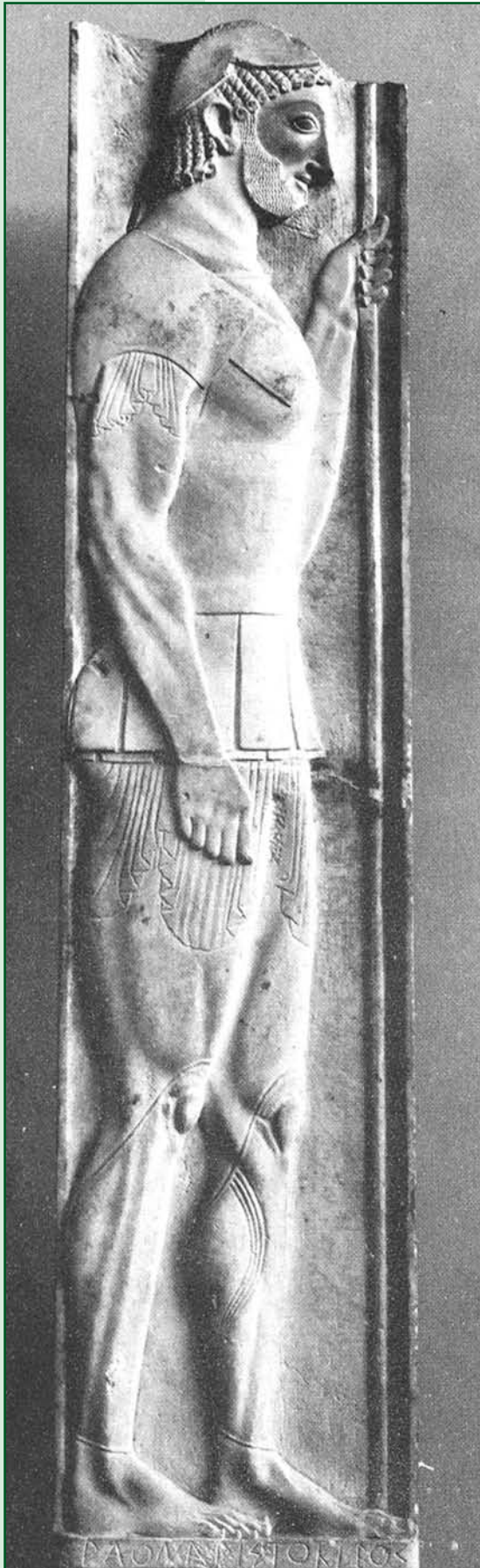
10. Στις παρακάτω φράσεις να επισημάνετε και να χαρακτηρίσετε τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς:

- α. Ἐκεῖνοι διὰ τοὺς ἐν Πειραιεὶ κινδύνους ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων ζηλοῦνται.
- β. Ἐχώρουν (= βιάδιζαν) ἐκ τῶν οἰκιῶν πρὸς αὐτούς.
- γ. Πολλοὶ Ἀθηναῖοι τῷ λιμῶ ἀπέθανον.
- δ. Ταχέως τὸν ποταμὸν διέβαινον.
- ε. Τοῦ αὐτοῦ θέρους οὐ πολλῶ ὕστερον ἀφίκοντο εἰς τὴν χώραν.
- στ. Μόνοι αἱ Ἀμαζόνες ὀπλισμένοι ἦσαν σιδήρῳ.
- ζ. Νομίζω πᾶσαν φύσιν μαθήσει καὶ μελέτη πρὸς ἀνδρείαν αὔξασθαι.

Ὁ γραμμάτων ἄπειρος οὐ βλέπει βλέπων.

Μένανδρος, Γνώμαι μονόστιχοι 438

Θυσία για την πατρίδα

Α. Κείμενο

Σε περιόδους πολέμου οι Αθηναίοι πραγματοποιούσαν με δημόσια δαπάνη μεγαλοπρεπή τελετή προς τιμήν των νεκρών πολεμιστών. Επιστέγασμα της τελετής αυτής αποτελούσε η εκφώνηση του Έπιταφίου λόγου από επιφανή άνδρα της πόλης. Το απόσπασμα που θα μελετήσετε προέρχεται από τον Έπιτάφιο –που, πιθανόν, συντέθηκε από τον Λυσία– προς τιμήν των νεκρών του Κορινθιακού πολέμου.

Ὡστε προσήκει τούτους εὐδαιμονεστάτους ἡγεῖσθαι, οἵτινες ὑπὲρ μεγίστων καὶ καλλίστων κινδυνεύσαντες οὕτω τὸν βίον ἐτελεύτησαν, οὐκ ἐπιτρέψαντες περὶ αὐτῶν τῇ τύχῃ οὐδ' ἀναμείναντες τὸν αὐτόματον θάνατον, ἀλλ' ἐκλεξάμενοι τὸν κάλλιστον. Καὶ γὰρ τοὶ ἀγήρατοι μὲν αὐτῶν αἱ μνήμαι, ζηλωταὶ δὲ ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων αἱ τιμαί· οἱ πενθοῦνται μὲν διὰ τὴν φύσιν ὡς θνητοί, ὑμνοῦνται δὲ ὡς ἀθάνατοι διὰ τὴν ἀρετὴν. Καὶ γὰρ τοὶ θάπτονται δημοσίᾳ, καὶ ἀγῶνες τίθενται ἐπ' αὐτοῖς ῥώμης καὶ σοφίας καὶ πλούτου, ὡς ἀξιόυοντες τοὺς ἐν τῷ πολέμῳ τετελευτηκότας ταῖς αὐταῖς τιμαῖς καὶ τοὺς ἀθανάτους τιμᾶσθαι. Ἐγὼ μὲν οὖν αὐτοῖς καὶ μακαρίζω τοῦ θανάτου καὶ ζηλῶ, καὶ μόνοις τούτοις ἀνθρώπων οἶμαι κρεῖττον εἶναι γενέσθαι, οἵτινες, ἐπειδὴ θνητῶν σωμάτων ἔτυχον, ἀθάνατον μνήμην διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτῶν κατέλιπον.

Λυσίας, Έπιτάφιος τοῖς Κορινθίων βοηθοῖς 79-81

**Η επιτύμβια στήλη του Αριστίωνος
(Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθήνας)**

Γλωσσικά σχόλια

ὥστε (μετά από ισχυρό σημείο στίξης) προσῆκει (απρὸς. ρ.) ὁ/ἡ εὐδαίμων, τὸ εὐδαιμον	επομένως ταιριάζει ευτυχισμένος, καλότυχος (πβ. ν.ε.: ευδαιμονία, ευδαιμονισμός)
ἡέομαι, ἡγοῦμαι τελευτάω, τελευτῶ τελευτῶ τὸν βίον	θεωρῶ, ηγούμαι (πβ. ν.ε.: ηγέτης, ηγεσία, ηγετικός) τελειώνω, πεθαίνω (πβ. ν.ε.: τελειωτικός, εντελώς) πεθαίνω
οὐκ ἐπιτρέψαντες περὶ αὐτῶν τῆ τύχῃ οὐδ’ ἀναμείναντες τὸν αὐτόματον θάνατον καὶ γὰρ τοι ὁ/ἡ ἀγήρατος, τὸ ἀγήρατον	χωρὶς να εμπιστευτούν τους εαυτούς τους στην τύχη οὔτε να περιμένουν τον φυσικό θάνατο και γι’ αυτό βέβαια αγέραστος
ὁ ζηλωτός, ἡ ζηλωτή, τὸ ζηλωτόν οἱ (αναφ. αντων. ὅς, ἡ, ὅ) πενθοῦνται διὰ τὴν φύσιν διὰ τὴν ἀρετήν	ἀξιοζήλευτος αυτοί (μετά από ισχυρό σημείο στίξης) πενθούνται λόγω της (θνητής) φύσης τους λόγω της γενναιότητάς τους
δημοσία (δοτικοφανές επίρρ.) ἀγῶνες τίθενται ἐπ’ αὐτοῖς ἡ ῥώμη	με δημόσια φροντίδα καθιερώνονται αγώνες προς τιμήν τους η δύναμη (πβ. ν.ε.: ρωμαλέος)
ὡς ἀξιούς ὄντας τοὺς τετελευτηκότας (μτχ. παρκα. ρ. τελευτάω, τελευτῶ) ταῖς αὐταῖς τιμαῖς καὶ μακαρίζω ζηλώω, ζηλῶ	με την ιδέα ότι είναι ἀξιοι αυτοί που ἔχουν σκοτωθεῖ με τις ίδιες τιμές με καλοτυχίζω (πβ. ν.ε.: ἀξιομακάριστος, μακάριος) ζηλεύω, καλοτυχίζω
τούτοις κρείττον ἐστι (απρὸς. ἕκφρ.) γενέσθαι (απαρ. αορ. β’ ρ. γίγνομαι) κατέλιπον (οριστ. αορ. β’ ρ. καταλείπω)	αυτοὶ ἀξίζαν περισσότερο να ζήσουν κληροδότησαν, ἀφησαν πίσω (πβ. ν.ε.: κατάλοιπο, ἐγκαταλείπω)

Ερμηνευτικά σχόλια

Στον **Κορινθιακό πόλεμο** (395-387 π.Χ.) αναμετρήθηκαν οι Σπαρτιάτες, οι Φωκείς και οι Ορχομένιοι από τη μια πλευρά και ο συνασπισμός Αθηναίων, Θηβαίων, Κορινθίων, Αργείων από την άλλη. Ο πόλεμος ίσως να υποκινήθηκε από τον Πέρση βασιλιά Αρταξέρξη, γιατί ο βασιλιάς των Σπαρτιατών Αγησίλαος, που βρισκόταν με τον στρατό του στη Μ. Ασία, σημείωνε απανωτές νίκες εναντίον των Περσών. Η Σπάρτη αναγκάστηκε να ανακαλέσει τον Αγησίλαο στην Ελλάδα, γιατί δεν υπήρχε άλλος στρατηγός ικανός να αντιμετωπίσει τους εχθρούς της. Πράγματι, ο Αγησίλαος το 394 π.Χ. νίκησε στην Κορώνεια τον αντίπαλο συνασπισμό. Ο πόλεμος συνεχίστηκε με μειωμένη ένταση μέχρι το 387 π.Χ., και το 386 π.Χ. υπογράφηκε η Ανταλκίδειος ειρήνη.

ὑπὲρ μεγίστων καὶ καλλίστων: Τα μέγιστα και ευγενέστερα ιδανικά, για τα οποία έπεσαν οι ένδοξοι νεκροί της πόλης, είναι το μεγαλείο και η τιμή της πατρίδας, που εμπνέουν διαχρονικά τους πολεμιστές στα πεδία των μαχών.

ἀγῶνες τίθενται ἐπ’ αὐτοῖς ῥώμης καὶ σοφίας καὶ πλούτου: Εκτός από τις επικήδειες τελετές και την εκφώνηση του *Ἐπιταφίου*, η πολιτεία διοργάνωνε προς τιμήν των νεκρῶν αγώνες αθλητικούς, μουσικούς (δηλ. μουσικής και ποίησης) και ιππικούς· οι τελευταίοι ιδιαίτερα έδιναν την ευκαιρία στους ευπορότερους να επιδείξουν τον πλούτο τους. Η συνήθεια να τελούνται αθλητικοί αγώνες προς τιμήν νεκρῶν επιφανῶν πολεμιστῶν είναι πολύ παλιά· τη συναντάμε ήδη στην *Ἰλιάδα* κατά την ταφή του Πατρόκλου.

Η προετοιμασία του πολεμιστή (ερυθρόμορφο αγγείο του Ευθυμίδα, 510-500 π.Χ., Staatliche Antikensammlungen und Glyptothek, Μόναχο)

Ερωτήσεις

1. Ποιοι αξίζουν, σύμφωνα με το κείμενο, να θεωρούνται πραγματικά ευδαίμονες και γιατί;
2. Για ποιους λόγους οι νεκροί πολεμιστές της πόλης θεωρούνται άξιοι ιδιαίτερων τιμών;
3. οἱ πενθοῦνται μὲν διὰ τὴν φύσιν ὡς θνητοί, ἴμνοῦνται δὲ ὡς ἀθάνατοι διὰ τὴν ἀρετὴν: Να σχολιάσετε τη χρήση του σχήματος της αντίθεσης στο απόσπασμα.
4. Σε ποιες περιπτώσεις και με ποιες εκδηλώσεις τιμώνται στις μέρες μας όσοι θυσιάζονται για την πατρίδα; Ποιες ομοιότητες και διαφορές διακρίνετε σε σχέση με όσα αναφέρονται στο κείμενο;

Β. Λεξιλογικά – Ετυμολογικά

Στις Ενότητες 2-6, με αφορμή το λεξιλόγιο κάθε Ενότητας, θα επαναλάβετε τα κεφάλαια της παραγωγής στην α.ε. τα οποία διδαχθήκατε στην Α' Γυμνασίου.

- ▶ Να συμπληρώσετε την τρίτη στήλη με τις κατάλληλες λέξεις της α.ε. και να γράψετε στην τέταρτη στήλη, όπου χρειάζεται, τι δηλώνουν:

Ουσιαστικά παράγωγα από ρήματα

προτότυπη λέξη	παραγωγική κατάληξη	παράγωγη λέξη	δηλώνει:
γίγνομαι (θ. γεν-)	-εύς -σις	ὁ γον-εύς	ενέργεια
ἡγέομαι, ἡγοῦμαι	-της -μών		πρόσωπο που ενεργεί πρόσωπο που ενεργεί
θάπτω τίθημι (θ. θε-)	-ή -σις	ἡ ταφ-ή	
τιμάω, τιμῶ	-της -σις -μα	ὁ τιμη-τής	ενέργεια
τρέπω (θ. τροπ-)	-ή -ος		
τυγχάνω (θ. τυχ-)	-η -σις		κατάσταση